MUSOBAQA FAOLIYATI VIDEO-TAHLILI ASOSIDA BOKSCHILARNING TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH

Mamatqulov Xusanboy Baxtiyor o‘g‘li
Farg‘ona davlat universiteti, Yakkakurash sport turlari nazariyasi va uslubiyati kafedrasi o‘qituvchisi
https://doi.org/10.5281/zenodo.22860188

Annotatsiya. Mazkur tezisda bokschilarning musobaqa faoliyatini video-tahlil qilish orqali texnik-taktik tayyorgarlikni takomillashtirish masalasi ko‘rib chiqiladi. Zamonaviy boksda sportchining texnik-taktik faoliyati ko‘plab o‘zgaruvchan vaziyatlarda amalga oshirilishi sababli oddiy mashg‘ulot kuzatuvi bokschining musobaqadagi real faoliyatini to‘liq aks ettirmasligi mumkin. Video-tahlil yordamida hujum, himoya, qarshi hujum, zarba aniqligi, kombinatsiyalar, masofa va harakatlanish kabi ko‘rsatkichlarni tizimli qayd etish mumkin. Ilmiy tadqiqotlar asosida video va notatsion tahlildan foydalanishning metodik imkoniyatlari yoritilgan hamda olingan ma’lumotlarni mashg‘ulot jarayoniga tatbiq etishning bosqichlari taklif etilgan.

Kalit so‘zlar: boks, video-tahlil, notatsion tahlil, texnik-taktik tayyorgarlik, musobaqa faoliyati, hujum, himoya, qarshi hujum, zarba aniqligi, sport mashg‘uloti.

Kirish

Sport mashg‘ulotlarini takomillashtirishning zamonaviy yo‘nalishlaridan biri sportchining musobaqadagi real faoliyatini obyektiv baholash va olingan ma’lumotlardan keyingi mashg‘ulotlarni rejalashtirishda foydalanishdan iborat.

Boksda musobaqa faoliyati yuqori tezlik, qisqa vaqt ichida qaror qabul qilish, texnik harakatlarning ketma-ketligi va raqib faoliyatiga moslashish bilan tavsiflanadi. Shu sababli bokschining mashg‘ulotdagi texnik ko‘nikmasi bilan musobaqadagi real texnik-taktik samaradorligi bir xil bo‘lmasligi mumkin.

Musobaqa faoliyatini video yozuvlar asosida tahlil qilish bokschining texnik-taktik harakatlarini takroriy ko‘rib chiqish, ularni guruhlash va miqdoriy ko‘rsatkichlarda ifodalash imkonini beradi.

El-Ashkerning tadqiqotida 33 ta jangdagi 66 nafar yuqori malakali bokschining faoliyati video yozuvlar asosida o‘rganilgan va 19 ta texnik-taktik o‘zgaruvchi aniqlangan [1]. Bu video-tahlilning boksdagi texnik-taktik faoliyatni obyektiv o‘rganish vositasi sifatidagi imkoniyatlarini ko‘rsatadi.

Tadqiqotning maqsadi

Bokschilarning musobaqa faoliyatini video-tahlil qilish asosida texnik-taktik tayyorgarlikni takomillashtirishning metodik imkoniyatlarini asoslash.

Tadqiqot vazifalari

1. Musobaqa faoliyatini video-tahlil qilishning mazmunini aniqlash.
2. Boksda video-tahlil orqali qayd etilishi mumkin bo‘lgan asosiy texnik-taktik ko‘rsatkichlarni tizimlashtirish.
3. Tahlil natijalaridan mashg‘ulot jarayonida foydalanish bosqichlarini ishlab chiqish.
4. Individual texnik-taktik tayyorgarlikni takomillashtirish uchun amaliy tavsiyalar shakllantirish.

Tadqiqot metodlari

Ilmiy-uslubiy adabiyotlarni o‘rganish va tahlil qilish, video-tahlil, notatsion tahlil, qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatuv va ma’lumotlarni umumlashtirish metodlaridan foydalanish taklif etiladi.

Asosiy qism

Video-tahlilning asosiy afzalligi shundaki, bir musobaqa epizodini bir necha marta ko‘rib chiqish va har bir texnik-taktik harakatni oldindan belgilangan mezonlar asosida qayd etish imkoniyati mavjud.

Bokschining musobaqa faoliyatini tahlil qilishni quyidagi ketma-ketlikda tashkil etish mumkin:

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.

1-bosqich – video materialni tanlash.

Bokschining rasmiy musobaqadagi jangi tanlanadi. Jangning barcha raundlari imkon qadar to‘liq yozib olingan bo‘lishi kerak.

2-bosqich – texnik-taktik mezonlarni belgilash.

Tahlil boshlanishidan oldin qaysi harakatlar qayd etilishi aniq belgilanadi. Masalan:

- oldingi qo‘l bilan to‘g‘ri zarba;
- orqa qo‘l bilan to‘g‘ri zarba;
- yonlama zarba;
- pastdan zarba;
- yakka zarba;
- kombinatsiya;
- himoya;
- qarshi hujum;
- oyoq harakati;
- masofani o‘zgartirish.

3-bosqich – harakatlarni qayd qilish.

Har bir raund bo‘yicha bajarilgan va aniq yetib borgan zarbalar alohida qayd qilinadi.

4-bosqich – samaradorlikni hisoblash.

Masalan, zarba aniqligini quyidagi formula orqali ifodalash mumkin:

ZA = AZ / UZ × 100

Bu yerda:

ZA – zarba aniqligi;

AZ – aniq yetib borgan zarbalar soni;

UZ – umumiy bajarilgan zarbalar soni.

Ushbu ko‘rsatkich sportchining faqat zarba hajmini emas, balki uning aniqligini ham baholash imkonini beradi.

Ilmiy tadqiqotlarda aynan zarba aniqligi muhim texnik ko‘rsatkich sifatida qayd etilgan. Elita havaskor bokschilar ishtirokidagi tadqiqotda g‘oliblarning aniq zarba ulushi mag‘lublarga nisbatan yuqoriroq bo‘lgan [4].

2023-yil IBA ayollar jahon chempionati final janglari bo‘yicha olib borilgan zamonaviy notatsion tahlilda ham g‘olib bokschilarda hujum samaradorligi, ayrim zarba turlari va dinamik himoya harakatlari bo‘yicha farqlar aniqlangan. Tadqiqotda video/notatsion tahlil yuqori malakali sportchilarning texnik-taktik faoliyatini o‘rganish uchun qo‘llangan [5].

Video-tahlil asosida mashg‘ulotni takomillashtirish

Video-tahlil natijasida aniqlangan kamchiliklar keyingi mashg‘ulot jarayonining mazmuniga kiritilishi mumkin.

Masalan, agar bokschida:

- zarba aniqligi past bo‘lsa — aniqlikka yo‘naltirilgan mashqlar;
- kombinatsiyalarni davom ettirish qiyin bo‘lsa — kombinatsion mashqlar;
- hujumdan keyingi himoya yetarli bo‘lmasa — “hujum + himoya” bog‘lamlari;
- raqib hujumidan keyin javob harakati sust bo‘lsa — qarshi hujum mashqlari;
- masofani saqlashda muammo bo‘lsa — oyoq harakatlari va masofa nazoratiga yo‘naltirilgan mashqlar

ko‘paytirilishi mumkin.

Bunday yondashuv mashg‘ulotni umumiy emas, balki sportchining individual ehtiyojlaridan kelib chiqib tashkil etishga imkon beradi.

Texnik-taktik tahlilning namunaviy jadvali

Ko‘rsatkich	1-raund	2-raund	3-raund	Jami

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.

Ko‘rsatkich	1-raund	2-raund	3-raund	Jami
Umumiy zarbalar	—	—	—	—
Aniq zarbalar	—	—	—	—
Zarba aniqligi (%)	—	—	—	—
Kombinatsiyalar	—	—	—	—
Himoya harakatlari	—	—	—	—
Qarshi hujumlar	—	—	—	—
Masofa o‘zgartirish	—	—	—	—

Mazkur jadvalning afzalligi shundaki, u real musobaqa ma’lumotlari bilan to‘ldirilgandan keyin sportchining texnik-taktik profilini shakllantirish imkonini beradi.

Muhokama

Boksdagi texnik-taktik faoliyatni o‘rganish bo‘yicha ilmiy manbalar natijalarni faqat bitta ko‘rsatkich asosida baholash yetarli emasligini ko‘rsatadi. Masalan, ko‘p zarba berishning o‘zi yuqori samaradorlikni anglatmasligi mumkin. Zarbalarning aniqligi, hujumning davomiyligi, kombinatsiyalar, himoya va qarshi hujumning sifati ham hisobga olinishi kerak.

2016-yildagi tadqiqotda havaskor bokschilarning texnik yuklamasi musobaqa darajasi va jang natijasi bilan bog‘liq ekani ko‘rsatilgan [3]. Bu mashg‘ulotlarni faqat standart mashqlar asosida emas, balki musobaqada yuzaga keladigan real vaziyatlarga moslashtirish zarurligini ko‘rsatadi.

Video-tahlilning yana bir muhim jihati — sportchi va murabbiy o‘rtasidagi tahliliy fikr almashinuvini kuchaytirishidir. Sportchi o‘zining texnik xatolarini video orqali ko‘rganda, ularni keyingi mashg‘ulotlarda tuzatish vazifasi aniqroq shakllanadi.

Xulosa

1. Musobaqa faoliyatini video-tahlil qilish bokschilarning texnik-taktik harakatlarini obyektiv va tizimli o‘rganish imkonini beradi.
2. Video-tahlilda zarbalar soni bilan bir qatorda zarba aniqligi, kombinatsiyalar, himoya, qarshi hujum va harakatlanish ko‘rsatkichlarini ham qayd etish maqsadga muvofiq.
3. Musobaqa tahlilidan olingan ma’lumotlar sportchining individual texnik-taktik kamchiliklarini aniqlashga xizmat qiladi.
4. Aniqlangan kamchiliklar asosida mashg‘ulot vositalari va mashqlarini individual ravishda tanlash mumkin.
5. Video va notatsion tahlilni muntazam qo‘llash bokschilarning texnik-taktik tayyorgarligini takomillashtirish jarayonini ilmiy asosda tashkil etish uchun metodik imkoniyat yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. El-Ashker S. Technical and tactical aspects that differentiate winning and losing performances in boxing. International Journal of Performance Analysis in Sport. 2011. Vol. 11, No. 2. P. 356–364. DOI: 10.1080/24748668.2011.11868555.
2. Davis P., Connorton A.J., Driver S., Anderson S., Waldock R. The Activity Profile of Elite Male Amateur Boxing After the 2013 Rule Changes. Journal of Strength and Conditioning Research. 2018. Vol. 32, No. 12. P. 3450–3455.
3. Davis P., Wittekind A., Beneke R. The technical demands of amateur boxing: Effect of contest outcome, weight and ability. International Journal of Performance Analysis in Sport. 2016. Vol. 16, No. 1.

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.

4. Human behaviours associated with dominance in elite amateur boxing bouts: A comparison of winners and losers under the Ten Point Must System. PLOS ONE. 2017. DOI: 10.1371/journal.pone.0188675.
5. Notational Analysis of the Final Matches of the 2023 IBA Women's World Boxing Championships. 2025.
6. O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasi. 13.00.04 – Jismoniy tarbiya, sport mashg'ulotlari, sog'lomlashtirish va adaptiv jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi bo'yicha dissertatsiya materiallari.

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.